

**Ajuntament
de Barcelona**

El pessebre de la plaça de Sant Jaume

25 /11/ 2016 – 8/1/ 2017, de 10 a 22 hores

La tradició d'instal·lar cada any un pessebre en aquesta plaça barcelonina pren, enguany, la forma d'una instal·lació artística de **Toti Toronell i Quim Domene**, que ens ofereixen una visió contemporània inspirada lliurement en un poema dels anys 50 que signa el poeta **Josep Vicenç Foix**. És *Ho sap tothom i és profecia*, convertit aquí en un **conjunt de nou esferes transparents**, boles de neu com les de les botigues de records i que, en agitar-les desfermen una tempesta de color blanc.

Toronell i Domene, un creador escènic i un altre de visual, han treballat plegats per presentar en cadascuna de les esferes una imatge que faci al·lusió, d'una manera més clara o bé més onírica, a cadascuna de les nou estrofes del poema.

La de Foix, però, no és l'única visió del Nadal que els artistes han utilitzat en la seva creació, on també fan al·lusions a l'aspecte religiós del Nadal i a la seva cara més tradicional, però també a la màgia nadalenca, tot embolcallat per una proposta propera a l'art contemporani que ret homenatge a l'escena artística dadà de la Barcelona dels anys 50.

Sí, les nou escenes que trobareu a la plaça de Sant Jaume s'inspiren en els versos de l'autor d' *És quan dormo que hi veig clar*, i també en d'altres celebracions del cicle festiu nadalenc que el poeta no esmentava en els seus versos (l'Home dels Nassos, els Sants Innocents, el Caga Tió...) i en la pròpia visió del Nadal de Toti Toronell i Quim Domene.

Per què Foix?

El 2017 es commemora el **30 aniversari de la seva mort**. Quim Domene, que ja havia treballat amb les obres del poeta de Sarrià, ha preparat dues instal·lacions dedicades a Josep Vicenç Foix que es podran veure, al gener, a Vil·la Joana, la masia on va morir Jacint Verdaguer, avui reconvertida en un centre de natura i literatura que depèn del Museu d'Història de Barcelona.

En imaginar el seu projecte, Domene i Toronell es van fixar en el poemari **Onze Nadals i un Cap d'Any** (editat el 1960), que aplega els onze poemes de Nadal que Foix va dedicar als seus amics com a present de Nadal entre els anys 1948 i 1958 i en el Cap d'Any de 1960. Era tradició que aquests poemes els il·lustressin alguns dels amics de Foix, com ara **Josep Guinovart, Joan Ponç, Modest Cuixart, Antoni Tàpies o Salvador Dalí**. L'artista de Figueres va il·lustrar el poema *Ho sap tothom i és profecia*, que ha servir a Toti Toronell i Quim Domene com a punt de partida per a la seva instal·lació.

La creació nadalenca que podem veure a la plaça de Sant Jaume es pot considerar com **el primer d'un seguit d'homenatges a Josep Vicenç Foix que veurem a Barcelona aquest 2017**. El muntatge ha tingut l'assessorament de nombrosos experts en l'obra de Foix i, en particular, de la **Fundació Josep Vicenç Foix**.

Els artistes

Tant **el clown Toti Toronell** com **l'artista visual Quim Domene** són d'Olot, on viuen i treballen. Ambdós ocupen antics espais industrials a la riba del riu Fluvià que, avui, s'han convertit en espais de creació. Olot és un dels grans centres de la creació d'imatgeria religiosa en general i, en particular, del pessebrisme català. D'aquí que en la instal·lació de la plaça de Sant Jaume es puguin veure **imatges dels principals protagonistes del pessebre**, unes figures del període anterior a la Guerra civil que enllacen directament amb la més pura **tradició pessebrista i que provenen del Museu dels Sants d'Olot**.

Toti Toronell i Quim Domene han treballat plegats en moltes ocasions, tot i que una de les seves col·laboracions més celebrades és la que van emprendre en el projecte *Micro Shakespeare*. El **Teatre Nacional de Londres** va encarregar a Toronell aquest projecte per al Watch this Space Festival. Consisteix en sis teatrets recreats en altres tantes caixes, dins de cadascuna de les quals es representa una versió abreujada (10 minuts) d'una peça de Shakespeare, dirigida per un dels espectadors. El muntatge, tot un èxit, s'ha vist a la Xina continental, a Dinamarca, a Alemanya, a Eslovènia i a molts d'altres països.

La proposta nadalenca de Toronell i Domene que ocupa enguany la plaça de Sant Jaume va ser triada mitjançant un **concurs restringit al qual es van presentar una desena de projectes d'artistes i col·lectius diversos**. Finalment, el projecte triat ha estat un muntatge que conjumina les visions oníriques de Domene i la seva tendència a un absurd racionalitzat i intel·lectual, i la tirada al món el clown i l'absurd humorístic més propi de Toronell. Tots dos han combinat aquesta afecció pel món de l'absurd amb els elements igualment surrealistes i de l'absurd presents en l'obra de Foix.

Cal dir, finalment, que al talent de Toronell i Domene s'afegeixen les habilitats del també artista visual **Norbe Fernández**, un altre olotí que s'ha fet càrrec de la **il·luminació i la proposta sonora de la instal·lació**.

Les nou esferes

El poema de Josep Vicenç Foix que es troba a l'entrada de la instal·lació permet relacionar les imatges de l'interior de les nou esferes de Toronell i Domene amb les nou estrofes del poema.

Cada fragment inclou el vers "A cal fuster hi ha novetat", d'aquí que els elements naturals en general i la fusta en particular tinguin una presència constant en les diverses creacions.

1-

Ho sap tothom, i és profecia.
La meva mare ho va dir un dia
Quan m'acotxava amb blats lleugers;
Enllà del somni ho repetia
L'aigua dels astres mitjancers
I els vidres balbs d'una establia
Tota d'arrels, al fosc d'un prat:
A cal fuster hi ha novetat.

Un llit alçat sobre una estructura de fusta, recobert amb palla i brins de blat i acompanyat d'un mòbil d'astres en moviment protagonitza aquesta escena, que inclou als peus del llit les imatges més tradicionals de la instal·lació. Són un conjunt de figures que emergeixen, com regals nadalencs, de les seves caixes de cartró. Es tracta de les imatges del nen Jesús, la Verge Maria i Sant Josep que han estat cedides pel Museu dels Sants d'Olot.

2-

Els nois que rondan per les cales
Hi cullen plomes per les ales
I algues de sol, i amb veu d'albat,
Criden per l'ull de les escales
Que a cal fuster hi ha novetat.
Els qui ballaven per les sales
Surten i guaiten, des del moll,
Un estel nou que passa el coll.

Ales, plomes, algues i una parella ballant ocupen l'escena d'aquesta esfera, on els creadors de la instal·lació ens recorden l'afició de Josep Vicenç Foix pels balls populars i, de passada, introdueixen una visió del Nadal com un moment de festa i celebració. Veureu dos autòmats girar i girar mentre ballen al voltant d'unes ales. Sí, també hi ha un estel que es mira l'escena des de la part superior de l'esfera, el terra de la qual està recobert d'una pila de sabates de nen col·locades sobre una superfície de sorra. Potser són les d'"els nois que rondan per les cales"?

3-

El coraller ho sap pel pirata
Que amaga els tints en bucs d'escata
Quan crema l'arbre dels escrits;
Al capità d'una fragata
Li ho diu la rosa de les nits.
L'or i l'escuma d'una mata,
Clamen, somnàmbuls, pel serrat:
A cal fuster hi ha novetat.

Què hi fa una barca enmig d'una plaça? És la barca Coral-lí, que potser és propietat del coraller que veieu navegant-hi, amb un vaixell de paper per barret i una rosa a la boca. La seva barca està travessada per un arbre dels escrits confegit a força de lletres. Tota l'escena està suportada per grans branques de fusta que emergeixen de galledes de zinc plenes d'un blavet que ens fa pensar en el mar i que ascendeix pels pals adreçant-se cap a la barca.

4-

El plor dels rics salpa pels aires,
I les rialles dels captaires
Solquen els glaços del teulat.
Un pastor ho conta als vinyataires:
A cal fuster hi ha novetat.
El roc dels cims escampa flaires,
I al Port mateix, amb roig roent,
Pinten, pallards, l'Ajuntament.

Concessió al surrealisme que sovint amara les creacions de Foix, una galleda de zinc serveix de base a un gran arbre les branques del qual acullen tot d'edificis. Són cases de ric, cases de pobre i, potser, fins i tot la casa d'un fuster on "hi ha novetat". És per això que un mecanisme impulsa un colom d'inspiració picassiana que entra i surt alternativament de l'edifici en miniatura. Aquests edificis elevats suporten una bellíssima tempesta de neu, en realitat una pluja de confeti impulsat per l'aire d'una turbina.

5-

El jutge crema paperassa
Dels anys revolts, a un cap de plaça,
I el mestre d'aixa riu tot sol.
El fum dels recs ja no escridassa
I els pescadors faran un bol.
Tot és silenci al ras de raça
Quan els ho diu l'autoritat:
A cal fuster hi ha novetat.

Autèntics llibres de lleis que devien ser propietat d'algun jutge olotí van inspirar els volums que s'apilen, al·ludint als mesos de l'any, en aquesta esfera. Al capdamunt de la muntanya de llibres s'asseu un pescador lliurat a la captura perpètua d'un nas que puja i baixa per la seva canya sense parar. Deu ser un dels apèndix nassals de l'Home dels Nassos, figura de la tradició popular que potser no s'esmenta al poema de Foix però que és molt present en l'imaginari popular i en la visió de Toronell i Domene. Una tempesta numèrica assota el pescador sense pietat.

6-

Els de la Vall i els de Colera
Salten contents, a llur manera,
I els de la Selva s'han mudat;
Amb flors de fenc calquen a l'era:
A cal fuster hi ha novetat.
De Pau i Palau-saverdera
Porten les mels de llur cinglera
i omplen els dolls de vi moscat.

Fletxes enlloc d'estels, sempre assenyalant cap el lloc on s'ha produït el feliç naixement, i reis amb cara d'artista. Sí, ho veureu en aquesta esfera, al centre de la qual hi ha una muntanya de caps de regal i, al voltant, un tren elevat que gira i gira conduint ses màgiques majestats cap al seu destí. Són Melcior, Gaspar i Baltasar o potser són Joan Miró, Pau Casals i Josep Vicenç Foix? Ni or ni encens ni mirra, sinó pintures, música i poesia.

7-

Els de Banyuls i els de Portvendres
Entren amb llanes de mars tendres
I un raig de mots de bon copsar
Pels qui, entre vents, saben comprendre's.
Els traginers de Perpinyà,
Amb sang barrada en drap de cendres,
Clamen dels dalts del pic nevat:
A cal fuster hi ha novetat.

De Banyuls, Portvendres i Perpinyà són els mariners que naveguen en les barquetes que trobareu en aquesta esfera. Suren sobre el mirall que forma el terra, sobre el qual s'alça una escala que segur que té força a veure amb el pic nevat del qual ens parla Foix. Més que llanes, aquí hi ha un bé sencer que, amb les quatre barres dibuixades amb un vermell de sang, remet als xais de pessebre que tots tenim a casa. A mitja escala, un telefèric en moviment i un petit arbre de Nadal.

8-

Res no s'acaba i tot comença.
Vénen mecànics de remença
Amb olis nous de llibertat;
Una Veu canta en recompensa:
Que a cal fuster hi ha novetat.
Des d'Alacant a la Provença
Qui mor no mor, si el son és clar
Quan neix la llum en el quintà.

No hi ha Nadal sense un bon àpat. Potser Foix no en parla, en aquest poema, però a la instal·lació d'enguany a la plaça de Sant Jaume no podien faltar dos autòmats d'estil cubista que, al voltant de la taula, alcen la copa un cop i un altre, separats per un arbre de Nadal ple de culleres. Els llums que hi ha sota la taula deixen veure ben clarament els mecanismes que donen vida als dos autòmats. Us heu fixat que tots dos duen una llufa enganxada a l'esquena? Felïç dia dels Sants Innocents!

9-

La gent s'agleva en la nit dura,
Tots anuncien l'aventura,
Les Illes porten el saïm,
i els de l'Urgell, farina pura:
Qui res no té, clarors del cim.
La fe que bull no té captura
I no es fa el Pa sense el Llevat:
A cal fuster hi ha novetat.

A cal fuster hi ha novetat, sí, però, on és Cal Fuster exactament? Doncs a la darrera esfera d'aquesta instal·lació, ocupada per una gran casa plena a vessar de fustes i travessada per un tió gegant que torna a remetre a una altra tradició popular absent dels versos de Foix. Dins la casa, com diu el poeta, hi ha pa sense llevat, però també una finestra des de la qual podreu veure una filmació. Sí, els que veieu són Quim Domene, Toti Toronell i els seus col·laboradors, que s'esforcen a enllestir la instal·lació que esteu visitant.

Quim Domene Berga (Olot, 1948). Artista visual. Actualment practica diferents disciplines, especialment la pintura combinada amb altres tècniques, però també la fotografia, la reprografia, les instal·lacions i l'escultura, aquesta última sobretot en la realització d'obra pública. Les seves obres s'estructuren en sèries temàtiques i estilístiques.

A partir de 1968 comença a exposar amb diversos col·lectius: Grup d'Ara, Assemblea d'Artistes de la Garrotxa i Olot temps de ruptura. L'any 1974 comença a exposar individualment i realitza exposicions en diferents ciutats de Catalunya i Espanya: Olot, Figueres, Banyoles, Blanes, Palafrugell, Tossa de Mar, Begur, Sant Feliu de Guíxols, Girona, Barcelona, Sant Cugat del Vallès, Vic, Granollers, Reus, Elx, Palma de Mallorca... A partir de 1980 i fins l'actualitat comença a exposar individualment en diferents ciutats d'Europa: Hannover, Kassel, Stuttgart, Düsseldorf, Friedberg, Köln, Bonn, Kamen, Möln, Wunstorf, Eckernförde... (Alemanya); Stockholm (Suècia); Zürich, Bern, Zug, Wil (Suïssa); Wien (Àustria); Bordeaux, Grignan, Toulouse i Montpeller (França); Odense i Copenhagen (Dinamarca). El 1991 exposa individualment a New York (EUA). A partir de 1998 comença a exposar individualment al Japó: Kobe, Osaka, Tokyo, Kyoto, Okayama i Ashiya.

Ha participat en diferents edicions de les fires ARCO i ESTAMPA a Madrid i a les fires internacionals de Barcelona i València; Hannover i Kassel (Alemanya); Montreal (Canadà); Buenos Aires (Argentina); Osaka (Japó); Montpeller (França) i Copenhaguen (Dinamarca).

Té publicades diverses monografies personals de la seva obra amb textos de Joan Barril, Lluís Montreal, Carme Ortiz, Josep Maria Fonolleras, Miquel Martí i Pol, Glòria Bosch, Jaume Fàbrega, Jordi Pujiula, David Santaaulària, Eudald Camps, J. N. Santaaulària, Maria Domene, Xavier Antich, Pilar Parcerisas...

Ha obtingut premis de dibuix, pintura, gravat i il·lustracions a Girona, Olot, Palafrugell, Arenys de Mar, Terrassa, la Garriga i d'escultura a Palafrugell (Fundació Vila Casas). Ha obtingut beques i Ajuts a les Arts Plàstiques a Barcelona (Generalitat de Catalunya) i a Olot, i ha estat seleccionat als Premis per les millors exposicions de l'any de l'Associació Catalana de Crítics d'Art.

Ha realitzat intervencions artístiques en espais urbans d'Olot, Girona, les Preses, Riudellots de la Selva, Calella de Palafrugell, Cassà de la Selva, Figueres...per a un hotel de Praha (República Txeca) i escenografia per al National Theatre de London (U.K.).

Des de l'any 2005 ha treballat de manera intermitent en la sèrie Cartes a Kurt Schwitters.

Toti Toronell (Olot, 1975) des de ben jove es dedica al circ i al teatre. Primer de manera autodidacta i més tard, formant-se amb mestres com Leo Bassi, Avner (The Excentric), Jango Edwards, Ramon Fontserè (Els Joglars), Joan Font (comediants), Jaume Bernadet (comediants) Toni Albà, Simon Edwards, Cisco Margenat, Marian Massoliver, Manuel Lillo, Sílvia Brossa, Good Idea Company, Jesús Jara, Pep Massanet, Pep Vila entre d'altres.

L'any 1992 funda la companyia Carmel i Trombó, essent ell el director i dirigint l'espectacle "Circ de Paper"

L'any 1997 juntament amb Felillo Sánchez i Pep Massanet formen la companyia COP DE CLOWN.

Amb aquesta companyia han tirat endavant diferents espectacles de creació pròpia i amb més de 500 actuacions, han participat en nombrosos festivals de l'estat, com el "Festival de Teatre de Tàrraga", "Festival al Carrer de Viladecans", "FITEC de Getafe", "El retorn a la Ciutat de Castelló", "Magdalena Circus (Castelló)", "Festival de Teatre al Carrer Bagatge (Betxí)", "Mostra de Teatre d'Alcoi", i en varis municipis del Principat.

El novembre del 2004 co-funda "Produccions Trapa", d'aquesta experiència en sortirà reforçada la seva faceta de director dirigint diferents tipus d'espectacles .

El 2007 crea la companyia LAITRUM per tal d'investigar noves maneres d'entendre el teatre, buscant nous públics i noves maneres d'interactuar amb l'espectador, d'aquesta nova etapa surten "Bloc", "Capses", "Corporis", "Panxuts", "Cíclic", "Imbotubi", "Automatàrium" i més recentment "Micro Shakespeare" fet en co-producció amb el Teatre Nacional de Londres (www.laitrum.com)

L'any 2010 fa el seu gran salt artístic amb l'espectacle "Naïf" apostant clarament per la recerca més íntima del pallasso, aconseguint un espectacle poètic, amb moments totalment hilarants i un ritme precís i molt particular. Amb aquest espectacle ha estat finalista als premis "Zirkolica" (premis de circ de Catalunya), ha estat seleccionat per actuar a Seúl, Finlàndia, França Alemanya i més recentment al "Festival Internacional de Cornellà"

L'any 2014 estrena "Despistats" amb la gran pallassa Pepa Plana, un espectacle de carrer amb escenari circular separat amb cortines on el públic, fins al final, no sap el què està passant a l'altra banda. Amb aquest espectacle han actuat a les principals programacions del país.

L'any 2016 estrena "Libèlul.la", un espectacle d'autòmats i pallassos inspirat en el món de "Circus Calder" i que com ell en Toti desplega tot el seu món creatiu dins un teatret de manufactura pròpia amb un aforament de 50 persones.